

Köznapi matutínumphimnuszok

Fordította: Déri Balázs

Az alább közölt hat himnusz egyaránt része a monasztikus és a ferences-kuriális zsolozsmának: az elmúlt közel ötszáz évben így a római rítus egész területén szerepeltek a zsolozsmáskönyvekben. A *Breviarium Romanum*-beli szövegek ugyan az eredetikké képest itt-ott jelentősen átalakultak —bátrabban szólva: sokszor megromlottak— a kora újkor humanista szempontú átköltései következtében, de a rendi zsolozsmák többsége megőrizte a középkorból örökölt változatokat, és ezek egyikét állította helyre a *Liturgia Horarum* is.

A vasárnapi *Primo dierum omnium*-mal egy sorozatot alkotva, és más himnuszokkal együtt egy vitatott eredetű, szerzőhöz és helyhez nem köthető (sokáig Nagy Szent Gergelyének tartott), leginkább a VII–VIII. századra keltezett s a IX. században elterjedt kora középkori himnuszcsoporthoz tartoznak (ld. J. Szövérfy: *Die Annalen der lateinischen Hymnendichtung*. I. Berlin 1964. 212–216). Noha nem érik el az ambrusi vagy a nyomában járó „ambrozián” költészet színvonalát, s verstanilag-nyelvileg-stilisztikailag sem teljesen egységesek, nemes és ezért a liturgikus himnuszanyagban joggal szilárd helyű versek.

A *Liturgia Horarum* magyar nyelvű kiadása mellett több fordításukat is ismerjük a matutínumphimnuszoknak (Sík Sándor, Farkasfalvy Dénes), de közülük csak egy, a vasárnapi *Nocte surgentes* került be a magyarországi liturgikus hagyományban énekelt himnuszok legjavát összegyűjtő kétnyelvű kötetbe (Dobszay László: *Latin-magyar himnárium*. Budapest 2000. [Egyházzenei füzetek I/10.])

Noha az esztergomi jellegű hagyományokban a matutínumnak nincsen himnusza, az esztergomi liturgia kiforrott pálos fejleményében —kanonokrendi, távolabbról valószínűleg monasztikus hatásra— a matutínumphimnusz jellegzetes elem. Így e himnuszok magyarországi szövegváltozatának és magyar fordításának közzététele két szempontból is hiánypótló.

A latin eredeti tekintetében azért, mert a pálos források a más, külföldön leírt szövegektől jelentősen eltérő, olykor terjedelemben is különböző szöveget hoznak, amely viszont —minthogy minden pontján értelmes és hosszú időn keresztül volt liturgikusan eleven— nem tekinthető romlásnak.

A jelen átirás —Földváry Miklós István munkája— az 1540-ben, Velencében kinyomtatott pálos breviárium szövegét követi, tartalmi módosítás nélkül. A könnyebb érthetőség és a liturgikus gyakorlat érdekében azonban normatív helyesírással, korszerű központoszással és a kiejtést megkönnyítő hangsúlyjelöléssel közöljük a tételeket.

Bár a magyar fordítás nem kíván minden áron „eredetieskedni” és támaszkodik a XX. századi átültetésekre akár szó szerinti átvételekkel is (a *Summae Deus clementiae* esetében különösen), mégis az előzményekhez képest szóválasztásában bátrabb, máskor egyszerűbb. S legfőképpen következetesebb kívánt lenni mind az ismétlődő szavak azonos fordításával, mind az eredetiben meglevő verselési és stilisztikai különbségek (pl. a rímelés) megtartásával. Ugyanakkor, mintái között tartva számon Csanád Béla fordításait illetve átdolgozásait és a Dobszay László nevével fémjelezhető, gyakorlatias himnuszfordítás-eszményt, természetesen erősen figyelembe vette a liturgikus éneklés kívánalmait is; s a dallam kiegyenlítő erejére számítva lemond az eredeti metrika „hibátlan” leképezéséről, és sokszor alkalmaz erősen szabad jambikus sorokat.

Dominicis diebus

Dominicis diebus. Inni-
zatoris. Preoccupemus facies
dñs et in psalmis iubilemus ei.
Psalmus. Venite. Hymnus.

Dicitur surgentes
vigilemus oēs/
semp in psalmis
meditemur: et
qz viribus totis
dño canam⁹ dul-
citer hymnos. **V** et pio regi pa-
riter canētes/cū suis sanctis me-
reamur aulā ingredi celis: simul
et beatā ducere viā. **V** restet
hoc nobis deitas beata/patris ac
nati pariterqz sc̄spūs: cui⁹ rebo-
et in oī gloria mundo. Amen.

Alj. Seruite domino. psal. 1.

Datus vir qui
nō abiit in cō-
filio impiorū/
et in via pctōz
non stetit: et in
catbedra festi-
lētie nō sedit. **S**ed in lege
dñi volūtas ei⁹: et in lege ei⁹
meditabit die ac nocte. **E**t
erit tanqz lignū qd plātatum
est sec⁹ occurfus aq̄rū: qd fru-
ctū suū dabit in tpe suo. **E**t
foliū eius nō defluet: et oīa q-
cunqz faciet p̄sperabūt. **N**ō
fic impij nō sic: sed tanqz pul-

nis quē piscit ventus a facie
terre. **I** deo nō resurgit i-
pij in iudicio: neqz pctōres in
cōsilio iustoz. **Q** in nouit
oīs viā iustoz: et iter impio-
rum peribit. Psalmus. 1.

Quare fremuerunt gē-
tes: et populi meditati
sunt inania: **N** stiterunt re-
ges terre: et principes ducē-
runt in vni: aduersus dñs: et
aduersus ch̄m eius. **Q** nū-
pamus vincula eoz: et p̄cia-
m⁹ a nobis iugū ipsoz. **Q** ui
habitat i celis irridebit eos:
et oīs subānabit eos. **N**ūc
loquet ad eos in ira sua: et in
furore suo cōturbabit eos.

Ego aut cōstitur⁹ sup rex ab
eō/sup s̄o montē sc̄m eius:
p̄dicās p̄ceptū ei⁹. **D**ñs di-
xit ad me fili⁹ me⁹ es tu: ego
hodie genui te. **P**ostula a
me et dabo tibi gētes/heredi-
tatē tuā: et possessionē tuā ter-
minos terre. **N**eges eos in
virga ferrea: et tanqz yas fi-
guli cōfringes eos. **E**t nūc
reges intelligite: erudimini q
iudicatis terram. **S**eruite
dño in timore: et exultate ei
cum tremore. **N** p̄preben-
dite oīsciplinam ne quando

Somno refectis artubus (feria II)

SOMNO REFÉCTIS ÁRTUBUS,
spreto cubili súrgimus,
nobis, Pater, canéntibus
adésse te depóscimus.

Te lingua primum cócinat,
te mentis ardor ámbiat,
ut áctuum sequéntium
tu, sancte, sis exórdium!

Cedant ténebrae lúmini,
et nox diúrno síderi,
ut culpa, quam nox íntulit,
lucis labéscat múnere!

Precámur ídem súplices,
noxas ut omnes ámputes,
et ore te canéntium
laudéris in perpétuum.

Præsta, Pater piíssime
Pátrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sáeculum!
Amen.

ALVÁSTÓL FRISSEK TAGJAINK,
ágyat lenézve serkenünk,
hozzád szólnak énekeink,
Atyánk, jelenj meg, kérlelünk!

Te légy nyelv első éneke,
téged kérjen lélek heve,
e máj nap tetteinek
te, Szent, hogy adj jó kezdetet!

Engedjen fénynek a sötét,
hajnalcsillagnak éji ég,
a vétket, mit az éj hozott,
a kegyes fény tüntesse el!

Imánk azért is téged esd,
hogy ami ártó, mind lenyess,
s akik mondanak éneket,
mindörökre dicsérjenek.

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

Consors Paterni luminis (feria III)

CONSORS PATÉRNI LÚMINIS,
lux ipse lucis et dies,
noctem canéndo rúmpimus,
assíste postulántibus!

Aufer ténebras méntium,
fuga catérvas dáemonum,
expélle somnoléntiam,
ne pigritántes óbruat!

Sic, Christe, nobis ómnibus
indúlgeas credéntibus,

ATYAI FÉNYNEK SORSOSA,
fény fénye, nappal tenmagad,
énekek törjük meg az éjt —
állj mellénk, esdve kér imánk.

Oszlasd a lelki éjhomályt,
futamítsd ördögök hadát,
űzzed rólunk az álmod el,
ne nyomjon el a lustaság!

Így, Krisztus, irgalmazz nekünk,
mindnyájunknak — benned hiszünk.

ut prosit exorántibus,
quod præcinéntes psállimus!

Præsta, Pater piíssime
Patrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sæculum!
Amen.

Rerum Creator optime (feria IV)

RERUM CREÁTOR ÓPTIME
rectórque noster, áspice,
nos a quiéte nóxia
mersos sopóre líbera!

Te, sancte Christe, póscimus:
ignósce tu crimínibus,
ad confiténdum súrgimus,
morásque noctis rúmpimus.

Mentes manúsque tóllimus,
prophéta sicut, nóvimus,
nobis geréndum præcipit,
Paulúsque gestis cénsuit.

Vides malum, quod géssimus,
occúlta nostra pándimus,
preces geméntes fúndimus:
dimítte, quod peccávimus.

Præsta, Pater piíssime
Patrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sæculum!
Amen.

Nox atra rerum contegit (feria V)

NOX ATRA RERUM CÓNTEGIT
terræ colóres ómnium,
nos confiténtes póscimus
te, iuste iudex córdium;

Legyen üdvünkre, kérlelünk,
hajnali zsoldárénkünk!

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

DOLGOK TEREMTŐ ISTENE,
jó Vezérünk, tekints ide:
álomba merült népedet
ártó restségtől mentsd te meg!

Téged, szent Krisztus, kérlelünk,
te bocsásd meg minden bűnünk,
kik hitvallásra serkenünk
s hosszú éjszakát megtörünk.

Fölemeljük szívünk, kezünk:
amint a próféta nekünk
ezt tenni parancsot adott
s Pál tetteivel buzdított.

Látod a rosszat, mit teszünk,
föltárjuk minden rejtekünk,
imát sóhajtvá rebegünk:
bocsásd meg, amit vétkezünk.

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

A SÖTÉT ÉJ TAKARJA BE
a földi dolgok színeit,
mi téged vallva, szíveink
igaz Bírāja, kérlelünk,

Ut áuferas piácula,
sordésque mentis ábluas,
donésque, Christe, grátiam,
ut arceántur crímina.

Mens, ecce, torpet ímpia,
quam culpa mordet nóxia,
obsúra gestit tóllere
et te, Redémptor, quærere.

Repelle tu calíginem
intrínsecus quam máxime,
ut in beáto gáudeat
se collocári lúmine!

Præsta, Pater piíssime
Patrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sæculum!
Amen.

Tu, Trinitatis Unitas (feria VI)

TU, TRINITÁTIS UNITAS,
orbem poténter qui regis,
atténde laudum cántica,
quæ excubántes psállimus!

Iam léctulo consúrgimus
noctis quiéto témpore,
ut flagitémus vúlnerum
a te medélam ómnium;

Quo, fraude quicquid dæmonum
in nóctibus delíquimus,
abstérgat illud cælitus
tuæ potéstas glóriæ;

Ne corpus assit sórdidum,
nec torpor instet córdium,
nec críminis contágio
tepéscat ardor Spírítus.

hogy amit vétünk, elvegyed,
s a lélek szennyét hogy lemosd,
és add, Krisztus, malasztodat,
távoztasd mind el bűneink.

A gonosz szív zsibbadozik,
mardossa lelkiismeret,
örvend levetni a homályt,
s Megváltónk, tégedet keres.

A ködöket te úzzed el
bensőnk mélyéből teljesen,
hogy örvendezzék, amikor
boldog fénybe helyeztetik.

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

TE, HÁROM-EGY, URALKODOL
a világon hatalmasan,
dicsérő énekünk figyeld,
míg – virrasztván – zoltározunk.

Immár az ágyból serkenünk,
a csendességes éjdzón,
hogy esdve esdjük mindenik
sebünknek tőled gyógyszerét.

Hogy mibe ördögök csele
belévisz minket éjeken,
a mennyekből törölje le
dicsőségednek ereje.

Nehogy testünk megülje szenny,
nehogy szívünk zsibbadt legyen,
nehogy – fertőzvéen bűn-ragály –
lanyhuljon a lélek heve.

Ob hoc, Redemptor, quæsumus:
reple nos tuo lúmine,
per quod diérum círculis
nullis ruámus áctibus.

Megváltó, ezért kérlelünk:
világosságod töltsön el;
haladván a napok körén
tetteink ne legyen bukás.

Præsta, Pater piíssime
Patrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sæculum!
Amen.

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

Fordította Déri Balázs

Summae Deus clementiae (sabbato)

SUMMÆ DEUS CLEMÉNTIÆ
mundique Factor máchinae,
unus potentiáliter,
trinúsque personáliter;

LEGFŐBB KEGYESSÉG ISTENE,
a világ-gépnek Mestere,
ki egy vagy hatalom szerint
és hármasság vagy személy szerint,

Nostros piis cum cánticis
fletus benigne súscipe,
quo corde puro sórdibus
te perfruámur lárgius!

fogadd el jámbor énekünk
sírásunkkal jószágosan,
hogy tiszta szívvel, szennytelen
élvezzünk Téged teljesen!

Lumbos iecúrque mórbidum
adúre igni cóngruo,
accíncti ut sint pérpetim
luxu remóto péssimo;

Ágyékunk s beteg májaink
illő tüzed égesse ki,
a gonosz vágy távol legyen,
s felöveztetve, kész legyünk,

Ut, quique horas nóctium
nunc concinéndó rúmpimus,
donis beátæ pátriæ
ditémur omnes áffatim!

s kiknek most közös éneke
az éj óráit megtöri,
a boldog hon javaiból
meggazdagodjék mindahány.

Præsta, Pater piíssime
Patrique compar Unice
cum Spírítu Paráclito
regnans per omne sæculum!
Amen.

Add meg, legkegyesebb Atya,
s Atyával egyenlő Fiú,
Vigasztaló Lélekkel is
mindörökkön uralkodó.
Amen.

Sík Sándor és Farkasfaly Dénes fordításának felhasználásával fordította Déri Balázs.